

ערביי ירושלים - אי מוקר יבשה

בהר הבית, היו גם מסתובבים במרכזים המסחריים בשכונות המזרחיות ומהווים כח קניה משמעותי שתרם למחזור העסקים. במהלך המלחמה חלה ירידה גדולה בשיעור המגיעים מהצפון לתפילות והדבר תרם אף הוא לנסיגה הכלכלית בשכונות המזרחיות.

במקביל לכך שמגיעים בכירים מהצפון לעבוד בירושלים – לא קיימת תנועה מקבילה מירושלים צפונה. למורה ירושלמי אין סיכוי למצוא משרה מתאימה בצפון ואם ישנן משרות – מדובר במשרות נמוכות ביותר. כך, יושבות אלפי מורות בירושלים עם בעיית תעסוקה ובמקביל, צעירים ירושלמים רבים יורדים לעבוד באילת, שלכאורה פחות טבעית עבורם מאשר עבודה בערים והישובים הערביים בצפון. כך נמדדים אחוזי תעסוקה נמוכים בקרב הנשים בירושלים, בהשוואה לערביי ישראל ומצד שני, שיעור ילודה גבוה יחסית, מה שהופך את האוכלוסייה הירושלמית, בהגדרה, אוכלוסייה עניה וחלשה בהשוואה לקבוצות אחרות.

לסיכום, בהתאם להגדרה המסתובבת ברחוב הערבי בירושלים – השכונות הערביות בעיר הן אי, המוקף גדר משלושה עבריו וירושלים היהודית מהרביעי, מה שהופך את ירושלים הישראלית לאופציה הכמעט-יחידה לעתיד ולהתפתחות של ערביי העיר, בלא קשר לעמדתם הפוליטית או העדפותיהם הלאומיות ההסטוריות, או אף הדתיות, במובן מסויים.

יתרה מכך, ערביי ירושלים, שעסוקים בהתמודדויות שלהם ומנוכרים מאלה של ערביי יו"ש, אותם הם רואים כנחותים מהם מדינית (שלטון ישראל מול שלטון רש"פ), למרות מידה לא מבוטלת של זהות משפחתית ולעתים גם עסקית-תעסוקתית, ורואים הפוך את ערביי ישראל: "הערבים מהצפון (- הכוונה לערביי ישראל) יותר עוינים אותנו אפילו מיהודים שלא אוהבים אותנו", כך אותה דמות בכירה בירושלים. גישה אחרת ברחוב הערבי גורסת שלא מדובר דווקא בעוינות, אלא בחוסר הזדהות, הנובע מאינטרסים שונים ומכך שכל אחד דואג בהכרח לארבע האמות שלו. למשל – אחד הממשקים העיקריים של ערביי הצפון עם ערביי ירושלים, הם אותם אנשי צפון המגיעים לירושלים לאייש משרות בכירות בשכונות הערביות, כגון מנהלי בתי ספר, מפקחים, מנהלי מתנסים ותפקידים בעיריה. אותו איש צפון שמגיע עוזב, לרוב, בית ומשפחה ונאלץ להחזיק דיור נוסף ויקר בירושלים על מנת לקדם את הקריירה שלו. ההזדהות עם ערביי ירושלים וצרכיהם תופסת אצלו מקום משני. לכך מתווספת הסתייגות בסיסית של ערביי ירושלים מכך שהם נותרים חוטבי העצים ושואבי המים, כשהדרג המנהל מגיע מבחוץ. כך גם נוצרים שני מעמדות (לדוגמה – מתוך 17 מפקחים בחינוך בירושלים, אחד בלבד מגיע מירושלים וגם הוא, כיוון שאף מפקח מהצפון לא הסכים לעבוד בשכונות שמחוץ לגדר ההפרדה).

במהלך המלחמה חל נתק נוסף בין שתי האוכלוסיות – בעבר, כשהיו מגיעים אלפי ערבים מהצפון לתפילות

בכמעט ששים שנה שחלפו מאז שחררה ישראל את כל חלקי ירושלים ואיחדה את העיר תחת ריבונותה, הלכה והתגבשה בירושלים זהות ייחודית נפרדת, שונה מזו של שאר ערביי ישראל ומזו של יהודה, שומרון וודאי מערביי עזה. הירושלמים נעו בין היותם נושאי התואר "מקדסי" (תושב אלקדס, קשור פיזית למקומות הקדושים), לבין היותם יותר ויותר ישראלים, אם לא בזהותם אז בהשתייכותם היום יומית השוטפת, במיוחד הכלכלית, הרווחתית והבריאותית.

"לא מעוניינים לשנות מקום וזהות", כך נאמר מפי דמות ירושלמית בעלת מעמד מצד אחד, ו"אנחנו לא רואים את עצמנו נפרדים מישראל", מפי דמות אחרת, בעוטף ירושלים, ממעמד עובדי הכפיים. ובעל עסק עצמאי קטן מצדו: "לא חשוב מי הממשלה, אנחנו גדלנו תחת שלטון ישראל ולא יכולים להתרגל למשהו אחר".